



**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

dr Bohdan Pretkiel

Warszawa, dnia [REDACTED] r.

[REDACTED]

Rzecznik Finansowy
ul. Nowogrodzka 47 A
00-695 Warszawa

Sąd [REDACTED]
[REDACTED]

ul. [REDACTED]
[REDACTED]

Powód:

[REDACTED]

reprezentowany przez

adw. [REDACTED]

(adres w aktach sprawy)

Pozwany:

[REDACTED]

[REDACTED]

reprezentowany przez

r.pr. [REDACTED]

(adres w aktach sprawy)

Sygnatura akt: [REDACTED]

Oświadczenie Rzecznika Finansowego zawierające pogląd istotny dla sprawy:

Rzecznik Finansowy
Ul. Nowogrodzka 47A
00-695 Warszawa

@ biuro@rf.gov.pl
www.rf.gov.pl
f facebook.com/Rzecznik
Finansowy

☎ Tel. 22 333 73 26
22 333 73 27
fax. 22 333 73 29

Zgodnie z art. 28 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego, o Rzeczniku Finansowym i o Funduszu Edukacji Finansowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 187 z późn. zm., dalej: ustawa o Rzeczniku Finansowym), *do Rzecznika stosuje się odpowiednio przepis art. 63 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805, 1981 i 2052)*. Z kolei, zgodnie z art. 63 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.; dalej: k.p.c.), *Organizacje pozarządowe wymienione w artykułach poprzedzających, które nie uczestniczą w sprawie, mogą przedstawiać sądowi istotny dla sprawy pogląd wyrażony w uchwale lub w oświadczeniu ich należycie umocowanych organów*.

W dniu [REDAKTOWANE] r. do Rzecznika Finansowego wpłynął wniosek z dnia [REDAKTOWANE] r. Państwa [REDAKTOWANE] sporządzony przez profesjonalnego pełnomocnika z prośbą o między innymi przedstawienie sądowi oświadczenia Rzecznika Finansowego zawierającego pogląd istotny dla sprawy wniesionej z powództwa [REDAKTOWANE] (dalej: kredytodawca, powód lub Bank) przeciwko [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] (dalej: kredytobiorca lub pozwany, łącznie dalej: strony) – kopia wniosku wraz z kopią pełnomocnictw stanowią załącznik nr 1 do niniejszego pisma.

Mając powyższe na uwadze oraz działając na podstawie art. 28 ustawy o Rzeczniku Finansowym w zw. z art. 63 k.p.c., niniejszym Rzecznik Finansowy przedstawia sądowi oświadczenie zawierające pogląd istotny dla przedmiotowej sprawy.

Uzasadnienie

Za podstawę opracowania niniejszego poglądu przyjęto:

1. wniosek o wydanie istotnego poglądu w sprawie z dnia [REDAKTOWANE] r.;
2. umowę nr [REDAKTOWANE] o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „Multiplan” waloryzowany kursem CIII z dnia [REDAKTOWANE] r. wraz z załącznikami oraz aneksami do tej umowy (dalej: umowa);
3. regulamin udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE];
4. pozew o zapłatę z dnia [REDAKTOWANE] r. wraz z załącznikami;

Str: 2

5. projekt odpowiedzi na pozew z dnia [REDACTED] r. wraz z załącznikami;

Spis treści

1. Ocena możliwości żądania przez bank wynagrodzenia za korzystanie z kapitału	3
2. Sprzeczność żądania z zasadami udzielonej konsumentowi ochrony na mocy Dyrektywy 93/13 a także z jej celem	4
a) Uwagi wstępne	4
b) Wyrok TSUE w sprawie C-520/21	6
c) Wynagrodzenie za korzystanie z kapitału w orzecznictwie sądów krajowych	7
3. Podsumowanie	9

1. Ocena możliwości żądania przez bank wynagrodzenia za korzystanie z kapitału

Rzecznik Finansowy prezentuje stanowisko, że o ile skutkiem nieważności czynności prawnej (umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej) jest zobowiązanie stron do zwrotu sobie wzajemnych świadczeń, o tyle żądanie banku, będącego stroną takiej umowy, w zakresie wynagrodzenia za korzystanie przez konsumenta z kapitału uzyskanego na podstawie nieważnej umowy kredytu jest sprzeczne zarówno z prawem Unii Europejskiej, a zwłaszcza Dyrektywą Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.UE.L.1993.95.29; dalej: Dyrektywa 93/13), jak i z polskim prawem.

2. Sprzeczność żądania z zasadami udzielonej konsumentowi ochrony na mocy Dyrektywy 93/13 a także z jej celem

a) Uwagi wstępne

Dyrektywa 93/13 jest jednym z podstawowych aktów prawa unijnego, kształtującego zasady ochrony interesów konsumenta w relacji z przedsiębiorcą. Stanowi ona pierwszy akt prawa unijnego, który ustanowił minimalne standardy dla wszystkich państw członkowskich w zakresie eliminacji nieuczciwych praktyk rynkowych w umowach konsumenckich. Zgodnie z podstawowymi założeniami wynikającymi z przepisów Dyrektywy 93/13, ma ona na celu zapewnienie odpowiednich standardów związanych z przejrzystą, kompleksową informacją udzielaną konsumentowi co do charakteru zawieranej przez konsumenta umowy. Jej zadaniem jest także skuteczne zapobieganie stosowaniu przez przedsiębiorców nieuczciwych warunków umownych.

Jeden z głównych celów Dyrektywy 93/13, wynikających z treści art. 7 ust. 1 opierającym się na założeniu, iż wszystkie państwa należące do Unii Europejskiej są wprost zobligowane do zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami.

Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane z konsumentem, mogą być uznane za nieuczciwe, w sytuacji, kiedy znajdują się w sprzeczności z zasadami dobrej wiary, a ponadto prowadzą do stanu braku równowagi kontraktowej między stronami, na mocy której konsument jest podmiotem słabszym w relacji z przedsiębiorcą.

W sytuacji, w której okaże się, że przedsiębiorca w umowie zawarł nieustalony z konsumentem nieuczciwy warunek umowny, wówczas w myśl art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, nie będzie on wiążący dla konsumenta. Co szczególne, przepis ten ma bezwzględny charakter – zawiera on w sobie jednocześnie cechy właściwe dla prawa proceduralnego i materialnego. Dodatkowo, z uwagi na przeciwdziałanie stosowaniu przez przedsiębiorcę jednostronnie ustalonych przez niego we wzorach warunków umownych o charakterze niedozwolonym, zabezpiecza on jednocześnie interes publiczny, eliminując z obrotu ekonomicznego i prawnego wadliwe kontrakty.

Mając na uwadze powyższe, w sytuacji, w której sąd dojdzie do przekonania, że postanowienie umowne ma cechy pozwalające uznać je za nieuczciwe, wówczas należy uznać je za nieistniejące (ex tunc) w taki sposób, aby nie wywoływało ono skutków dla konsumenta. W związku z tym stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego postanowienia dokonywane przez sąd, winno mieć skutek w postaci przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego postanowienia w kontrakcie łączącym go z przedsiębiorcą.

Rzecznik Finansowy zaznacza, że jednym z podstawowych celów Dyrektywy 93/13, oprócz samoistnego wyłączenia ze stosowania niedozwolonego charakteru umownego, jest także wprowadzenie odpowiedniej odstrasżającej sankcji dla przedsiębiorcy, aby ten w przyszłości odstąpił od stosowania praktyk niedozwolonych. Z treści art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 wynika wprost nakaz wprowadzenia przez państwa członkowskie wszelkich stosownych i skutecznych środków, które miałyby zapobiec posługiwaniu się nieuczciwymi postanowieniami kontraktowymi. W tym świetle oczywiste jest, że rolą mechanizmu wprowadzonego Dyrektywą 93/13 jest kształtowanie i wzmacnianie tych funkcji prawa, które nazywane są zbiorczo prewencją ogólną. W ocenie Rzecznika Finansowego, w przedmiotowym przypadku, przepisy prawa należy interpretować tak, aby ich stosowanie spełniało także wpisana w cel Dyrektywy 93/13 funkcję prewencyjną. Funkcja ta realizuje się najlepiej w dostarczaniu odpowiednich bodźców zniechęcających adresatów normy do jej naruszeń. Taka wykładnia czyni zadość zasadzie proporcjonalności zmierzając do przywrócenia równości interesów stron umowy przy jednoczesnym dążeniu do maksymalnej ochrony praw konsumenta. Obliguje to wszelkie organy państw członkowskich, szczególnie sądy, do udzielenia konsumentowi takiej (skutecznej) ochrony, która w odpowiedni i adekwatny sposób zniechęci przedsiębiorcę stosującego nieuczciwe warunki umowne – a także innych przedsiębiorców – do stosowania nieuczciwego warunku umownego w przyszłości.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy należy wskazać, że przyjęcie wykładni, w świetle której Bank wobec unieważnienia umowy z powodu stosowania niedozwolonych postanowień umownych, byłby uprawniony do otrzymania „wynagrodzenia za korzystanie z kapitału”, bez wątplenia stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi oraz odstrasżającymi Dyrektywy 93/13. Zarówno bowiem niniejszy Bank, jak i inne banki będące

w licznych procesach z konsumentami z powodu stosowania nieuczciwych warunków umownych, uzyskałyby potwierdzenie, że nawet w przypadku stwierdzenia przez sąd stosowania niedozwolonych postanowień umownych i unieważnienia umowy z tego powodu, uzyskają wynagrodzenia. Taka praktyka zmieniłaby sens, cel i znaczenie przepisów Dyrektywy 93/13, odmawiając udzielenia konsumentom skutecznej ochrony oraz wyłączając prewencyjny charakter przepisów Dyrektywy 93/13. Nie sposób bowiem oczekiwać represyjnego skutku przepisów Dyrektywy 93/13 względem wszelkich przedsiębiorców, jeśli przepisy wspomnianej dyrektywy w rzeczywistości nie znalazłyby swojego zastosowania w relacji z konsumentem i byłyby pomijane przez sądy w rozstrzyganiu procesów między stronami. Co więcej żaden przedsiębiorca nie rezygnowałby ze stosowania niedozwolonego postanowienia umownego, skoro jedyną konsekwencją dla niego byłoby unieważnienie umowy wiążące się potencjalnie z większym zyskiem niż pozostanie w stosunku umownym.

b) Wyrok TSUE w sprawie C-520/21

W sprawie możliwości żądania przez podmioty rynku finansowego wynagrodzenia za korzystanie z kapitału w przypadku uznania umowy kredytu hipotecznego za nieważną w całości ze względu na to, że nie może ona dalej obowiązywać po usunięciu zawartych w niej nieuczciwych warunków jednoznacznie wypowiedział się TSUE w wyroku z dnia 15 czerwca 2023 r. w sprawie C-520/21.

W ocenie TSUE Dyrektywa 93/13 stoi na przeszkodzie temu, by bank miał prawo żądać od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty. Trybunał uznał, że przyznanie takiego prawa przyczyniłoby się do wyeliminowania efektu odstrasżającego wywieranego na przedsiębiorców.

Jednocześnie, skuteczność ochrony przyznanej konsumentom przez Dyrektywę 93/13 byłaby zagrożona, gdyby byli oni narażeni, w związku z powoływaniem się na swoje prawa wynikające ze wspomnianej dyrektywy, na ryzyko zapłaty takiej rekompensaty. Taka wykładnia groziłaby stworzeniem sytuacji, w których bardziej korzystne dla konsumentów byłoby raczej kontynuowanie wykonania umowy zawierającej nieuczciwy warunek niż skorzystanie z praw, które wywodzą oni z Dyrektywy 93/13.

Trybunał podkreślił, że uznanie umowy kredytu hipotecznego za nieważną jest skutkiem stosowania nieuczciwych warunków przez bank. W związku z tym nie można dopuścić ani do tego, by czerpał on korzyści gospodarcze ze swojego niezgodnego z prawem zachowania, ani do tego, by otrzymał odszkodowanie za niedogodności nim wywołane.

Ponadto TSUE wskazał, że podnoszony w sprawie argument związany z koniecznością ochrony stabilności rynków finansowych nie ma znaczenia w ramach wykładni Dyrektywy 93/13, która ma na celu ochronę konsumentów. Przedsiębiorcy nie mogą obchodzić celów realizowanych przez Dyrektywę 93/13 ze względu na zachowanie stabilności rynków finansowych. Do instytucji bankowych należy bowiem organizacja działalności w sposób z nią zgodny.

W ocenie Rzecznika Finansowego powyższy wyrok TSUE stanowi wyraźny sygnał dla polskich sądów, w jakim kierunku powinna zmierzać praktyka orzecznicza w zakresie wzajemnych rozliczeń stron przy uznaniu umowy kredytu za nieważną.

c) Wynagrodzenie za korzystanie z kapitału w orzecznictwie sądów krajowych

W zakresie braku zasadności żądania przez podmioty rynku finansowego wynagrodzenia za korzystanie z kapitału w przypadku nieważności lub bezskuteczności umowy frankowej wypowiedziały się również sądy krajowe, wskazując m.in. na sprzeczność żądania z zasadami udzielonej konsumentowi ochrony na mocy Dyrektywy 93/13.

Przykładowo w wyroku z dnia 5 lutego 2020 r. sygn. akt XXV C 1669/16 Sąd Okręgowy w Warszawie wskazał na nadużycie prawa podmiotowego przy kierowaniu tego typu roszczeń: „W przypadku nieważności (braku możliwości obowiązywania) umowy na skutek zastosowania sankcji dotyczących niedozwolonych postanowień umownych, próba wykreowania roszczeń przysługujących przedsiębiorcy oznaczałaby naruszenie wynikającego z art. 7 Dyrektywy 93/13 obowiązku zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami. Gdyby przedsiębiorca pomimo zastosowania postanowień niedozwolonych mógł nadal czerpać korzyści z zawartej umowy, całkowicie zniwelowałoby to, wielokrotnie przywoływany w orzecznictwie Trybunału

Str. 7

Sprawiedliwości, odstrasżający charakter norm zawartych w dyrektywie. Wreszcie, ewentualnie przysługujące bankowi roszczenie nie podlegałoby ochronie, ze względu na zastosowanie konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego (art. 5 k.c.). Przedsiębiorca, który posługuje się wzorcami umowy zawierającymi niedozwolone postanowienia i narzuca konsumentom zawarcie umowy w oparciu o te wzorce nie zasługuje na ochronę mającą rekompensować mu niekorzystne skutki zawarcia umowy o określonej treści.”

Podobnie w wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 9 lipca 2020 r. sygn. akt XXV C 1050/18: „Już tylko ubocznie należy wskazać, że (...) Natomiast w odniesieniu do wartości przenoszącej powyższą kwotę (koszty pozyskania kapitału, tzw. wynagrodzenie za korzystanie z kapitału) zarzut pozwanego nie mógł zostać uwzględniony. Zdaniem Sądu tego rodzaju roszczenie nie przysługuje pozwanemu: nie ma podstawy prawnej, która by je przewidywała. (por. E. Łętowska, Kwalifikacje prawne..., op. cit.s.13 oraz wyrok TSUE z 4 czerwca 2020 r. w sprawie C-301/18, Leonhard.)”

Natomiast w wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 lutego 2020 r., sygn. akt I ACa 635/19 wskazano, iż uwzględnienie roszczenia o wynagrodzenia za korzystanie z kapitału doprowadziłoby w istocie do "reaktywacji" nieważnej umowy kredytowej stron w zakresie oprocentowania. „W tym kontekście wskazać należy, iż Sąd Okręgowy dokonał oceny drugiego roszczenia powoda o zapłatę przez pozwanym tzw. wynagrodzenia za korzystanie z uzyskanego bez podstawy prawnej kapitału. Zdaniem Sądu Apelacyjnego zawarta w tym zakresie argumentacja Sądu I instancji jest przekonująca odnośnie do tego, że kwota ta w istocie stanowi odpowiednik odsetek kapitałowych obliczonych według stawki WIBOR (nota bene powód w taki sposób powód wyjaśnia sposób ustalenia kwoty 46.822,38 zł - k.10), natomiast powodowi przysługiwałyby w tym względzie jedynie na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. odsetki za opóźnienie od daty braku zwrotu świadczenia nienależnego w terminie wyznaczonym przez powoda. Uwzględnienie stanowiska powoda doprowadziłoby w istocie do sui generis "reaktywacji" nieważnej umowy kredytowej stron w zakresie oprocentowania, co pozostawałoby w sprzeczności z koniecznością zaniechania stosowania nieuczciwego warunku, który skutkował taką sankcją oraz zapobieżenia uzyskania przez kredytodawcę z tego tytułu korzyści. Trafnie Sąd I instancji w tym zakresie nawiązał do wykładni art. 6 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.U.E.L z 1993 r. Nr 95, str. 29 z późn. zm.) dokonaną przez Trybunał

Str. 8

Sprawiedliwości UE z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie (...) przeciwko J. C., sygn. C - 618/10 oraz w wyroku z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawach połączonych, sygn. C- 154/15, C - 307/15 i C - 308/15. Wreszcie nie sposób w tym zakresie pominąć stanowiska, że brak jest podstaw do tego, by kredytobiorca w ramach rozliczenia nieważnej umowy na podstawie przepisów o nienależnym świadczeniu "płacił za korzystanie z pieniędzy". Roszczenie restytucyjne nie jest "czystym" zobowiązaniem pieniężnym i odsetki nie wchodzi tu w grę. Zobowiązania zwrotu świadczeń obu stron powstają i stają się wymagalne z momentem orzeczenia o nieważności umowy (E. Łętowska, jw.). Sąd Apelacyjny w pełni aprobuje to stanowisko, uznając, że znajduje ono podstawę w przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu i nienależnym świadczeniu oraz ich prawidłowej wykładni. Na tej podstawie Sąd Apelacyjny uznał, że na tym etapie postępowania nie ma potrzeby kierowania do Trybunału Sprawiedliwości UE postulowanego w apelacji pytania prejudycjalnego, ponieważ na gruncie przepisów polskiego prawa cywilnego nie ma przepisów przewidujących uprawnienie banku do żądania wynagrodzenia za korzystanie przez jego kontrahentów z kapitału na podstawie nieważnej umowy kredytowej”.

3. Podsumowanie

W ocenie Rzecznika Finansowego po unieważnieniu przez sąd umowy kredytu z uwagi na brak możliwości jej wykonywania po usunięciu z jej treści niedozwolonych postanowień umownych lub stwierdzeniu przez sąd nieważności umowy w oparciu o przepis art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 Prawa bankowego, żądanie przez Bank wynagrodzenia za korzystanie z kapitału jest nie tylko sprzeczne z celami Dyrektywy 93/13 i udzielonej konsumentowi na jej podstawie ochrony, ale również nie znajduje oparcia w przepisach prawa krajowego w szczególności w art. 410 w zw. z art. 405 i 406 k.c. Skutkiem ewentualnego uwzględnienia takiego żądania byłoby wytworzenie sytuacji prawnej i ekonomicznej, w której przedsiębiorca stosujący niedozwolone postanowienia umowne nie tylko nie odniósłby negatywnych skutków związanych z ich stosowaniem, ale uzyskałby nawet większą korzyść niż z wykonania umowy zawierającej postanowienia niedozwolone.

Rzecznik Finansowy wskazuje, że przychylenie się do stanowiska Banku w zakresie zasadności żądania wynagrodzenia za korzystanie z kapitału wobec stwierdzonej nieważności umowy kredytu w oparciu o niedozwolone postanowienia umowne stałoby w rażącej

Str. 9

sprzeczności z celem Dyrektywy 93/13, całkowicie niwecząc jej ochronny charakter dla konsumenta oraz odstrasżający skutek względem przedsiębiorcy stosującego niedozwolone postanowienia umowne w relacji ze swoim klientem, będącym konsumentem. Takie stosowanie prawa niewątpliwie prowadziłyby do oczywistego pokrzywdzenia interesów majątkowych konsumenta i uzyskania przez Bank korzyści, które nie odnajdują żadnych podstaw prawnych, co w niektórych przypadkach stawiałoby nawet Bank w skrajnie uprzywilejowanej pozycji polegającej na osiągnięciu nieuprawnionych zysków niezależnie od unieważnienia, bądź nie, umowy zawierającej niedozwolone postanowienia.

Stosowanie rozwiązań zabezpieczających interes Banku w przypadku stwierdzenia przez sąd stosowania niedozwolonych postanowień w umowach konsumenckich niwelowałoby wskazany prewencyjny i odstrasżający skutek Dyrektywy 93/13. Trudno bowiem przyjąć, że ten efekt odstrasżający w przypadku takiej kontroli rzeczywiście wpływałby na przedsiębiorcę, który mimo uznania nieuczciwego charakteru postanowienia i w konsekwencji unieważnienia umowy, mógłby sięgać do różnych instrumentów prawnych zabezpieczając swoje ekonomiczne interesy, w tym przede wszystkim roszczenia o wynagrodzenie za kapitał.

Stanowisko Rzecznika Finansowego znajduje poparcie w wyroku TSUE z dnia 15 czerwca 2023 r. w którym Trybunał jednoznacznie uznał, że bankowi będącemu stroną umowy kredytu nie przysługuje prawo do żądania od kredytobiorcy tzw. wynagrodzenia za korzystanie z kapitału.

Przedstawiając powyższe stanowisko, Rzecznik Finansowy wyraża nadzieję, że okaże się ono pomocne dla wydania rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie. Jednocześnie z uwagi na prowadzone przez nas analizy orzecznictwa, zwracam się z uprzejmą prośbą o poinformowanie Rzecznika Finansowego o wynikach postępowania sądowego, przesyłając kopię orzeczenia sądu.

Załączniki:

1. kopia wniosku o wydanie istotnego poglądu w sprawie wraz z kopią pełnomocnictw;
2. kopia pełnomocnictwa upoważniającego do składania oświadczeń zawierających pogląd istotny dla sprawy w imieniu Rzecznika Finansowego;
3. dwa odpisy oświadczenia Rzecznika Finansowego zawierające pogląd istotny dla sprawy.

